

kerk der martelaren, de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

Gering en van kleine kracht staat daar nu de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, met haar ruim honderd duizend leden, haar meer dan twee honderd leeraren, haar Theologische School met vijf leeraren, en met vele lagere scholen, met haar roem en haar kruis, als arm en toch velen rijk makende. In hare geschiedenis is de gemeente en het gemeentelieven ontwikkeld, en heeft zich, voor tijdgenoot en nakomeling, eene nieuwe gedachte uitgesproken. De gedachte namelijk, van geheele onafhankelijkheid van Jezus' gemeente tegenover den Staat. De vervolgingen, waaraan de eerste afgescheidenen zich zagen blootgesteld, waren satanisch, en de eisch, tot afstand van alle stoffelijke voorrechten der Gereformeerde Kerk, in elk opzicht onrechtvaardig. Maar God heeft daardoor ook Zijn raad vervuld en het getoond dat Zijne wegen hooger zijn dan de onze. Alle pogingen om stoffelijken onderstand van den Staat te verkrijgen, mislukten tot op den huidigen dag, en de synode van 1872 heeft als beginsel het uitgesproken: geen geldelijke ondersteuning van den Staat behoort de gemeente des Heeren te eischen. Eene kerk, die zulk een beginsel metterdaad vertegenwoordigt in de tegenwoordige maatschappij, zou alleen daarin een bestaansrecht hebben, dat niemand haar op goede gronden betwisten kan. Indien zij maar leeft, zal de zaak van hare geboortete ook wel in orde komen. Van twee beschuldigingen zal de Christ. Geref. Kerk zich echter niet kunnen zuiveren. Vooreerst, dat zij de synode in Den Haag niet erkent als een wettig, gereformeerd kerkbestuur, en ten andere, dat zij bestaat, alleen door de kracht die God verleent, in de offervaardigheid harer leden".

In het Jaarboekje voor het jaar 1875 schreef Gispén nog over Drie Gedenkdagen in 1874: 't Kroningsfeest, Leidens ontzet en het veertigjarige jubileum der Afscheiding. Laatstgenoemd opstel begint aldus: „Moeilijk zal men, uit de nieuwste kerkgeschiedenis, behalve de Vrije Kerk van Schotland, eene tweede Kerk kunnen aanwijzen, die uit zoo geringe beginselen ontstond, en in weerwil van den veelzijdigen tegenstand, en de maatschappelijke geringheid van de meesten harer leden, zoo groot eene uitbreiding verkreeg, in een betrekkelijk kort tijdsbestek. Velen hebben dit niet verwacht en wellicht ook niet gewenscht. Maar de Almachtige zegt: Ik zal werken, en wie zal het keeren?"

Dezelfde gedachte sprak Gispén in 1875 uit bij de herdenking der afzetting van Brummelkamp te Hattem. Aan de toen door hem gehouden toespraak zij nog het volgende ontleend: „De oude lieden, die voor een veertigtal jaren zich hebben overgegeven en toegewijd aan den Heere, en voor de waarheid en het recht van 's Heeren gemeente hebben geleden en gestreden, sterven langzamehand weg, zoodat het getal van levende getuigen dagelijks kleiner wordt. En van de mannen die de voorgangers geweest zijn in de Scheiding, zijn ons, in Nederland, nog slechts twee overgebleven: onze Van Velzen en Brummelkamp, en hunne vergrijsde schedels verkondigen reeds, dat de last der jaren op hen drukt. Vurig wenschen en hartelijk bidden we, dat we nog lang in hun bezit ons mogen verheugen, dat ze nog lang de sieraad en kroon onzer kerk zullen blijven, maar zekerheid hebben we van geen dag des levens, en op het onverwachts kunnen ook zij ons ontvallen. En met hen leven nog enkele ouden, hier en elders, die zich in dien tijd waarlijk geheel overgegeven en toegewijd hebben, met woorden niet alleen, maar in kracht; toegewijd met hun goeden naam, hun geld en goed, met hunne maatschappelijke betrekking, met alles wat zij waren en hadden; mannen en vrouwen die in waarheid de kens van Mozes hadden gedaan, om liever met het volk Gods kwalijk behandeld te worden dan voor een tijd te genieten, wat in hun oog eene genieting der zonde was. Bij de onmiskenbare verslapping van den ijver voor hetgeen waar is en goed, kan het zijn nut hebben nog in hunne tegenwoordigheid te gedenken den moed huns geloofs, en de oprechtheid hunner overgave aan den Heere en Zijn dienst.

Maar ook met het oog op den toestand der kerk, die wij toebehooren, laat ons feestvieren, uit een innig gevoel van dankbaarheid aan God. Mij is uit de kerkgeschiedenis geen tweede geval bekend, dat eene kerkelijke beweging, met zulk een geringen aanvang, en waarin bijna uitsluitend lieden uit den kleinen burgerstand en daarbeneden, onder voorang van enkele jeugdige predikanten, betrokken waren, zulk eene vastheid en uitbreiding heeft gekregen, in het korte tijdsbestek van nog geen vijftig jaren. Over het gemis aan tegenkanten en felle bestrijding heeft de Scheiding niet te klagen. En toen de vervolging met uiterlijk, kerkelijk en staatkundig geweld ophield, ja oer die nog opgehouden was, ging zij in haar eigen ingewanden wroeten, en onbewust, door vele kleingeestige broedertwisten, het jammerlijk schouwspel aan de maatschappij toonen, van een huis dat tegen zich zelf verdeeld is. De tegenstanders, die de Scheiding met geweld hadden willen uitroeien, konden, dus meenden zij, die taak nu aan de Gescheidenen zelf overlaten. En toch is het niet geschied. En toch staat daar nu de Christelijke Gerefor-

meerde Kerk in Nederland, op één na het talrijkste van alle Protestantische Kerkgenootschappen. Door den Staat verongelijkt, door de toonevende menigte uitgelachen, door vele broeders in het geloof doodgezwegen of scherp gekritiseerd: toch is zij er. Haar aanzien wordt ons hart tot ootmoed gestemd. De twee mannen, die voor veertig jaren haar voorgangers waren, genoten, wat niet allen uitstekende dienaars des Heeren te heurt viel. Zij mochten de vrucht van hun strijd nog op aarde aanschouwen. Bij gelegenheid van 's Konings regerings-jubilé werd de oudste hunner in de orde der Nederlandsche Ridders opgenomen. Op zichzelf, nietwaar? beteekent dit voor ernstige, Christelijke mannen niet veel. Een lintje met een kruisje er aan, dit is alles. Maar in verband met de gebeurtenissen, die achter liggen, is het groot te noemen als Oranjes hand de borst, van hem die eens een rebel en kerkelijke oproermaker gescholden werd, versiert met den fiere leeuw van Nederland!"

Bij het halve-eeuweste der Afscheiding schreef Gispén in „De Vrije Kerk" onder „Maandelijksche Kout" over de feestviering te Ulrum op 13 en 14 October 1884: „Schrijver dezes viel het ten deel gehuisvest te zijn op dezelfde plaats en onder dezelfde balken waar, voor vijftig jaren, bijna geheel de Hervormde Gemeente van Ulrum, met haar kerkeraad en haar predikant, voor het aangezicht des Heeren nederknelde, zich met lijf en goed aan Hem gevende, wiens woord en waarheid door al de kerkbesturen der Hervormden verworpen werd, en waar zij, opstaande, het ambt aller geloovigen aanvaardde, en de Acte van Afscheiding en wederkeering teekende.

Treffende oogenblikken werden, op dit halve-eeuweste door degenen, die er bij tegenwoordig konden zijn, doorleefd.

Wat een aanblik leverde de flinke en smaakvol versierde Christelijke school op, met al die vrolijke kindergezichten! En, als tegenstelling in het midden der kleinen, de eenentachtigjarige weduwe van Hendrik de Cock, met een nog blozend gelaat, de sierlijke kroon der grijsheid op het hoofd, met krachtige, geestige oogen en verstandige lippen, de jeugd toesprekend en opwekkend tot den liefdedienst des Heeren, die haar, zoowel in dagen van strijd als van rust, nooit heeft verdroten. Vrouwe Venema is een krachtig bewijs voor de stelling, dat het voor een predikant van de grootste betekenis is, eene godvreezende vrouw te hebben, die haar man niet in den weg staat, als hij somtijds tot moeilijke en zware plichten geroepen wordt, maar hem steunt en troost en waarlijk eene hulpe is tegenover hem. Zij de Heere haar meer en meer tot een alvervullend God, en spare Hij haar nog lange voor allen die haar, als moeder en grootmoeder, als zuster en vriendin, zoo ongevinsd liefhebben!

Onze broeder Koers, de tegenwoordige leeraar der gemeente, sprak in het nette kerkgebouw een flink en ter zake dienend woord, en aan vader Van Velzen en vader Brummelkamp kon niemand merken, dat ze al een eindje in de zeventig zijn, en dat er zooveel over hunne hoofden is heengegaan, sinds het oogenblik, waarop zij de zaak van den verdrukten Ulrumschen broeder, als des Heeren zaak erkenden. In hen zien we bevestigd de woorden uit den veertigsten psalm:

Wel hem, die 't Opperwezen
Dus kinderlijk mag vreezen,
Op Hem vertrouwen stelt,
En, in gevaar, geen kracht
Van ijdele trotsaards wacht,
Van leugen of geweld!

Glanspunt van het feest was natuurlijk de Rede van professor de Cock. Een rede keurig van inhoud en vorm beide. Het oogenblik waarin de zoon zijne moeder toesprak kan niet beschreven worden. Het raakte de teederste snaren van het Christen, het menschenhart.

Vanwege het Hervormde Kerkbestuur werd ons de lieve attentie bewezen om gelegenheid te geven de kerk te bezichtigen, waar de Cock werd uitgedreven. Evenals voor ruim vijftig jaren klauterde de oudste zoon van den verdreven leeraar op den kansel, om ons eene aanschouwelijke voorstelling te geven hoe hij, als een knaapje van tien jaren, door zijn vader, dienzelfden kansel, die toen door vier veldwachters bewaakt werd, werd opgezonden, om een boodschap aan de gemeente over te brengen, die de kleuter van een redenaar echter niet durfde uitspreken, wyl hij nauwelijks zijn neus boven den Bijbel kon brengen en bang werd toen hij, van dat hooge standpunt, al die menschen zag.

Door onderscheiden leeraren en een diaken uit de stad Groningen werden in de avondbijeenkomst nog woorden gesproken van herinnering en dank en opwekking. In woord en lied éénzelfde grondgedachte. Het feestelijk samenzijn maakte den indruk van een fuga voor orgel, waarvan de grondgedachte is: Soli Deo Gloria!

Een woord van dank en erkenning moet ons van het hart voor Ulrums Burgemeester! Het was of Z.E.A. wilde goed maken wat zooveel zijner ambtgenooten, in de eerste helft dezer eeuw, aan de afgescheidenen misdaan hebben. God zegene hem daarvoor; en Hij zegene heel Ulrum, met de gemeente, die daar vergadert!" RULLMANN.

Een ander geluid.

Een ander geluid dan Prof. Dr H. Visscher laat Prof. Lindeboom van Groningen hooren in „Kerk en Wereld" over de Gereformeerde Kerken. Met opzet laten wij, om niemand onaangenaam te zijn, en het woord in zijn algemeenheid te laten staan, weg hetgeen in Prof. Lindeboom's artikel op plaatselijke gebeurtenissen ziet, ook al, omdat wij daarover niet kunnen oordeelen; het is ons alleen te doen om de algemeene typeering, zelis losgemaakt van de vergelijking:

Sprekend wij liever onze hulde uit voor het Gereformeerde Kerkbestuur, dat zich weet te stellen op zoo hoog en breed standpunt. Het is niet de eerste maal, dat wij kunnen opmerken, hoe daar in de Gereformeerde Kerken vaak meer breedheid van blik, meer waardeering voor de uitingen der cultuur aanwezig is, dan in den donkeren muffen hoek van de uiterste rechterzijde onzer Ned. Herv. Kerk. Bij dergelijke verhoudingen verwondert men zich niet, dat de Gereformeerde Kerken groeien in getal, kracht en invloed, terwijl de rechtzinnige meerderheid onzer Kerk haar kracht vindt in benepen negativisme. Een kracht, die steeds meer blijkt zwakheid te zijn.

Delftsche problemen.

In Delft is in Hervormde kringen een kleine meningsverschillen inzake het al of niet bouwen van een nieuwe Chr. school in een bepaalde wijk der stad. Op zichzelf geen ding, dat hier vermelding noodig heeft. Toch interesseeren we ons voor de kwestie; we denken immers nog steeds aan de opmerking van Prof. Dr H. Visscher, die ons wilde laten gelooven, dat de kous van sommige Hervormden, die de Herv. Kerk verlaten en een ander kerkelijk instituut zoeken, een heusche oordeelvelling over de door hen voorbijgegaane instituten inhoudt, en dat dit oordeel een ernstige reden tot nadenken voor laatstgenoemde is. In dit verband wezen wij er op, dat het heusch zoo'n wonder niet is, als vele Hervormden in hun zoeken onzeker, en allerminst legislatief zijn in hun zoeken, omdat ze herhaaldelijk vooraf een heel eigenaardige geestelijke leiding hebben gehad. Ik noemde bij wijze van voorbeeld Delft, de plaats, waar ook Prof. Visscher's voetstappen staan. Bij wijze van illustratie nu valt te wijzen op enkele uitingen, ontleend aan Delftsche bladen, zulks dan in verband met die schoolkwestie. De Leenmans, Herv. pred. aldaar, schrijft in „Delftsche Kerkbode":

't Bestuur van de Prins Mauritschool heeft steeds gezocht naar de beste onderwijskrachten en boven alles begeerd, dat de kinderen geen kunstig verdichte fabelen, geen opgesmukte verhalen, maar bijbelsch onderwijs ontvangen.

Met die „onopgesmukte verhalen" zal wel ook zoo iets bedoeld zijn, wat bijna ieder voor normale kinderschool houdt. Van een andere Herv. school, waar de geest van Ds P. Zandt werkte, hebben we wel eens wonderlijke dingen vernomen, omtrent wat een kind al of niet mocht zingen, h.v.

Een ander predikant der Delftsche Herv. Gemeente, Ds L. J. Lammerink, schrijft in een neutraal dagblad, zulks dan in verband met dezelfde schoolkwestie:

Van de Koningin Wilhelminaschool in de Hultersstraat is Ds P. Zandt voorzitter. Van de Prins Mauritschool in de Nassaulaan is Ds H. A. Leenmans voorzitter. Beide voorzitters zitten in het hoofdbestuur van de Staatkundig Geref. Partij.

De beide hoofden van deze scholen, ofschoon vroeger Anti-Revolutionair, behooren thans tot de S. G. P. Het wekt wel eens den indruk, dat het tegenwoordig bij H.H. onderwijzers zoo is — de goeden niet te na gesproken — wiens brood men eet, wiens woord men spreekt.

Onderwijzers aan deze scholen verbonden, die het wagen ergens anders in de kerk te gaan dan bij de voorzitters dier scholen en bij de geestverwanten van hen, komen op de zwarte lijst. Een onderwijzeres van een dier scholen, die het waagde, bij mij op de catechisatie te gaan, moest er uit.

Is het nu zulk een wonder, dat deze scholen als de bolwerken van de S. G. P. worden aangezien. Maar nu komt Ds Leenmans verzekeren, dat de politiek op die scholen geen rol speelt. Dat klinkt heel mooi. Maar over het onderwijs, dat zich stelt onder de macht van Gods Woord, gedrenkt is door Gods Woord en opkomt uit Gods Woord, heerscht in de hoek der S. G. P. toch wel een heel aparte opvatting.

Hoe kan het anders of in die opvatting moet iets huizen van den geest der S. G. P. En wat die geest is, wordt toch op allerlei wijze heel duidelijk openbaar. Voor mij schuilt er in dien geest een bedenkelijk fanatisme, dat zich als echt-gereformeerd voordoet, maar mij in werkelijkheid doet denken aan het fanatisme van de oude Wederdoopers of van de Independenten uit de dagen van Cromwell.

Uit dit oogpunt bezien laat zich de wensch van verschillende Herv. naar nog een andere school in den Wippolder begripen.

Toch is Ds Lammerink ook tegen stichting eener nieuwe school. Reden? De zuinigheidseisch; en dan komt daarbij deze overweging:

Met hun doopbelofte behoeven de ouders daarmee niet in strijd te komen, waar zelfs op de openbare scholen nog altoos godsdienst-onderwijs vanwege de Herv. Kerk gegeven wordt. De bijbelkennis van de kinderen, die op de openbare scholen dat onderwijs

volgen.
kinderen
sens ope
aan onzi
waarvoo
Christell
beeld ku
het stiel
nog wat
volle tij
In een i

Om of
kan ik n
een sch
macht v
en opko
moet w
In zulk
liever h
Zoo z
hun kin
dat de s
doorwer
Misschie
Lammerin
Ja het
ijverd h
moeten
ongerecl
Eindelij

Er zi
ouders
hoeven
de open
veel af
kinderet
maar t
omgeke
gaan d
wier ou
dagelijk
Als nu
Kerken ie
me niet.
zoolang n
ontgroeid

De D. s
zegeningen
in de Ker

Er i
zaken t
duidelij
Waar
dachte
baard i
En di
En di
synode
En d
Schrift
Zoo l
Jem, en
Daar
Maar
is de b
En d
want d
zet loof
En d
nen er
ren in

Maar
hoe kor
Christu
En d
Dat i
Ik zo
gen in
regeerk
En d
Christu
kan ni
En w
Christu
Dat
dan wil
desertie
En d
kolijke
dan uit
dat Jea
Dat
verwac
Daar
Maar
ding.

Ds P. v

In h
Leende
uit hij

„G
hebb
meer
aan
hanc
s c l
g o s
z i j n

Hij
dit in

„M
teru